

взаємодія в цілому сміщається із економічної до внешнеполітичної та ідеологічної: особисті та спонтанні відносини сменяють міждержавні та системні. Їх зміст, у XI–XII вв. переважно політичний, змінюється за мірою зміцнення феодального ладу в країнах Північної Європи, та особливо після початку агресії лицарів-хрестоносців у Прибалтиці. Так, хрестовий похід шведів 1155–1157 рр. у Фінляндії та їх напад на Ладозьке озеро означає початок військової конфронтації між Руссю та Скандинавськими державами. Можливо зробити висновок, що ціннісний обмін скандинавського та східнослов'янського світів супроводжував соціокультурні зв'язки як продукт розвитку русско-скандинавських політичних відносин у їх нерозривній єдності з династичними, військовими та торгово-економічними контактами; вказані взаємодії представляли собою неотъемлему частину культури тогочасної Північної Європи.

Ключові слова: Древня Русь, Скандинавські держави, Балтика, політико-ідеологічні відносини, ціннісний русско-скандинавський обмін

Polowinska Vita. The Political-ideological Aspect of the Relationship of Old Rus and the Scandinavian Countries in the XI–XII Centuries. Baltic politics of Russian princes and the evaluative Russian-Scandinavian exchange in the political culture of the European space at the turn of the XI–XII centuries as the crucial time of the end of the Viking Age and the beginning of the era of new level and direction relations between feudal Rus and the Scandinavian countries is regarded. In the times of Yaroslav Mudry, the sphere of interaction in general shifts from the economic to the foreign policy and ideology: the personal and spontaneous relations interchange with interstate and system ones. Their content in the XI–XII centuries is mainly political and it changes as strengthening of the feudal system in the countries of Northern Europe, and especially after the beginning of the aggression of the knights-crusaders in the Baltic. Thus crusade Swedes in 1155–1157 in Finland and their attack on Ladoga marks the beginning of a military confrontation between Rus and the Scandinavian countries. Possible to conclude that value exchange between Scandinavian and Eastern worlds accompanied the socio-cultural connections as a product of the development of Rus-Scandinavian political relations in their indissoluble unity with dynastic, military and trade-economic contacts; these relationships were an integral part of the culture of the then Northern Europe.

Key words: Old Rus, Scandinavian countries, Baltic, political and ideological relations, evaluative Russian-Scandinavian exchange

Стаття надійшла до редколегії
12.06.2013 р.

УДК 94(477.42)“1883”:316.343-057.214

Світлана Мартинчук

Ремісничче населення Житомира (за матеріалами ревізького перепису 1833 року)

На підставі аналізу ревізької «казки» 1833 р. схарактеризовано основні соціальні стани, на які поділялися мешканці центру Волинської губернії. Установлено, що в складі населення Житомира переважали міщани, цехові ремісники й купці. Матеріали перепису послугували основою для виявлення і порівняння вікової та статеві структури цехових ремісників.

Ключові слова: Волинська губернія, Житомир, ремісники, ремісничий цех, віково-статєва структура населення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом першої половини XIX ст. міста перетворювалися у важливі осередки економічного життя України. Зміни, які відбувалися в соціальній стратифікації населення в зазначений період, неоднакові.

Привабливою рисою соціальної історії є використання мікроісторичного підходу. Вивчення історичних процесів на рівні окремих сімей, малих професійних груп дає змогу оживити історичне пізнання, поповнити його невліковими при узагальненому погляді рисами. Отже, **мета** статті полягає в аналізі особливостей віково-статєвої структури ремісничого населення Житомира – центру Волинської губернії.

Аналіз досліджень цієї проблеми. В історіографії мало праць, які б висвітлювали б демографічні процеси в містах і віково-статеву структуру цехових ремісників зокрема. Серед досліджень, присвячених аналізу чисельності та статеві-віковому складу населення міст Російської імперії, потрібно виділити розвідки Бориса Миронова [15; 16] і Володимира Кабузана [5; 6; 7; 8]. Демографічні процеси на Волині наприкінці XVIII ст. найповніше висвітлено в статтях львівського історика Миколи Крикуна [12; 13; 14]. Серед публікацій з історії Волині варто виділити статті Оксани Карліної [10; 11], у яких схарактеризовано населення цього регіону в XIX ст. за соціальною, етнічною та професійною ознаками. Однак питання чисельності та статево-вікового складу цехових ремісників не стало темою окремого дослідження.

Базовим архівним матеріалом для вивчення аналізу соціальної структури в містах є ревізькі «сказки» – списки осіб чоловічої статі, які були платниками подушного податку.

Наказ про проведення першої ревізії вийшов 26 листопада 1718 р. Він визначав, що метою проведення ревізії є подушний перепис населення чоловічої статі та визначення середнього окладу, який населення мало сплачувати державі щороку. Отже, податком обкладався вже не «двір», а «душа чоловічої статі». Загалом по всій імперії було проведено 10 ревізій: перша – 1718–1727 рр., друга – 1743–1747 рр., третя – 1761–1767 рр., четверта – 1781–1782 рр., п'ята – 1794–1795 рр., шоста – 1811 р., сьома – 1815 р., восьма – 1833 р., дев'ята – 1850 р., десята – 1857–1858 рр.

Основну увагу зосередимо на восьмому переписі податного населення, правила для проведення якого були схвалені 16 червня 1833 р. Формуляр «сказки» мав такі основні частини:

- 1) вступ, у якому вказувалася причина складання «сказки» та готовність нести відповідальність у разі приховування душ;
- 2) текст «сказки», у якому містяться відомості про всі «душі» чоловічої і жіночої статі – прізвище, ім'я, по батькові, вік, станова належність, місце проживання;
- 3) заключна частина, у якій зазначали загальну чисельність записаних після ревізії, кількість новонароджених, вибулих тощо.

Формуляри «сказок» для запису жіночого та чоловічого населення мали суттєві відмінності. Для запису до «сказок» жінок відводилася права половина «сказки». Відповідно, «сказка» містить відомості про ім'я жінки, яка записана до ревізії, її вік, соціальний стан (за даними її чоловіка) та загальну чисельність жіночого населення міста.

Із 1804 р. Житомир був центром Волинської губернії. За першу половину XIX ст. місто виділялося високими темпами приросту населення. У кінці XVIII ст. населення міста нараховувало 5419 осіб (за матеріалами «Географічного і економічного опису Волинської губернії 1798 року»), а вже в 1833 р. – 9951 особу (за матеріалами восьмої ревізької «сказки»). Піднесення Житомира зумовлене його перетворенням у 30–50-х рр. XIX ст. на справжній губернський центр.

У 1833 р. у місті існували такі соціальні стани, як духовенство, дворяни, чиновники, міщани, купці, цехові люди, військові. До податного населення відносилися міщани, купці та цехові люди.

За матеріалами восьмої ревізії податне населення Житомира нараховувало 9951 особу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Податне населення Житомира за VIII ревізією*

Соціальний стан (група)	Чоловіки	%	Жінки	%	Усього	%
Купці	255	5,5	317	6,0	572	5,7
Міщани	3372	72,8	3818	71,8	7190	72,3
Цехові	1006	21,7	1183	22,2	2189	22,0
Усього	4633	100,0	5318	100	9951	100,0

*Складено за: [1, арк. 601].

Кількість цехових людей на січень 1834 р. становила 2189 осіб, а на жовтень – 2057 осіб, на 132 особи менше на кінець року порівняно з початком. Така ситуація пояснюється тим, що деякі цехові ремісники переїхали до інших міст Волинської губернії в пошуках роботи. Окрім того, для Правобережної України впродовж усієї першої половини XIX ст. взагалі характерний нижчий природний приріст населення, порівняно з рештою території Російської імперії, та слабкий міграційний

рух [8, с. 76]. 1830-ті рр. дослідники оцінюють як несприятливі в демографічній історії Волинської губернії. Природний приріст населення в них становив усього 5,5 проміле в 1831–1840 рр. [7, с. 301–302].

Серед міського населення Житомира переважали міщани (72,3 %), цехових було 2189 осіб (22 %), купців – 572 особи (5,7 %). Серед усіх соціальних груп жінки переважали чоловіків. Така ситуація пояснюється тим, що податки сплачували лише особи чоловічої статі, тому можна припустити, що не все чоловіче населення було вписане до ревізької «сказки».

Кількість ремісників та ремісничих спеціалізацій була серед основних показників рівня розвитку господарства. На 1833 р. у Житомирі було вісім цехів, до яких належали ремісники 11 спеціальностей. Провідними були кравецьке, шевське, мідницьке, шапочне ремесла.

Таблиця 2

Статевий склад цехових ремісників Житомира станом на жовтень 1833 р.

Цех	Кількість осіб чоловічої статі	Кількість осіб жіночої статі	Усього	
			осіб	%
Кравців	313	323	636	30,9
Шапочників	77	73	150	7,3
Позументників та сріблярів	103	134	237	11,5
Пекарів та крупників	121	124	245	11,9
Шевців	102	125	227	11,1
Столярів та бондарів	68	66	134	6,5
Цирульників	41	62	103	5,0
Мідників	145	180	325	15,8
Усього	970	1 087	2 057	100,0

*Складено за: [1, арк. 455–599].

Проаналізовано склад цехових ремісників Житомира (див. табл. 2). Отож, кількість жінок (1087 особи – 53 %) переважала над чоловіками (970 осіб – 47 %), однак воно не характерне для всіх ремісничих спеціальностей: серед столярів та бондарів жінок було менше, ніж чоловіків (відповідно, 66 осіб – 49 % і 68 осіб – 51 %); також жінки склали меншість серед шапочників – 73 особи (49 %).

Якщо врахувати той факт, що майстром могла бути особа віком від 16 років, то можна з'ясувати кількість майстрів у кожному ремісничому цеху. У цеху кравців майстрів було найбільше – 179 осіб, мідників – 89, пекарів та крупників – 63, позументників та сріблярів – 61, шевців – 63, шапочників – 50, столярів та бондарів – 39, цирульників – 28 осіб.

Отже, найбільшим за кількістю майстрів був цех кравців, а найменшим – цирульників. Така ситуація пояснюється тим, що з того часу, як Житомир став губернським центром, збільшувалася кількість населення міста, тому в місті існували ремісники тих спеціальностей, що задовольняли найнеобхідніші потреби людини, такі як кравці, шевці, шапочники. Цех пекарів та крупників був одним із найбільших і задовольняв потреби не лише житомирян, а й населення навколишніх сіл.

Цікавим є той факт, що в місті 1833 р. існував цех цирульників. Цирульник – це особа, яка надавала певні види хірургічної допомоги, лікувала рани, переломи кісток, вправляла вивихи, робила деякі операції, іноді навіть видаляла камені зі сечового міхура, оперувала килу, робила ампутації кінцівок тощо. Цирульники також виготовляли мазі, порошок, видаляли зуби, пускали кров, ставили банки і виконували обов'язки перукарів. Існування цеху цирульників свідчить про потреби населення в наданні кваліфікаційної медичної допомоги.

Щодо вікової структури цехових людей значно переважали діти (кравці, мідники, пекарі та крупники, столярі та бондарі, цирульники). У шевському цеху переважала молодь віком від 21 до 25 років. Цікавою є ситуація в цеху цирульників: тут була однакова кількість дітей віком до 5 років та молоді віком до 25 років – по 15 осіб.

Серед цехових людей частка дітей до 1 року складала до 5 %, лише в цеху шапочників було 0,6 %. Осіб, старших 50 років, було менше 10 % в усіх цехах. Найбільше таких осіб було в цеху шевців – 9,3 %, найменше – у цеху мідників – 3 %. Якщо говорити про осіб понад 60 років, то варто відмітити, що таких було від 1 до 2 %, а в цеху цирульників узагалі не було.

Таблиця 3

Віковий і статевий склад цеху кравців у 1834 р.

Вік (роки)	Чоловіки	%	Жінки	%	Усього осіб	%
До 1-го року	10	3,19	10	3,1	20	3,15
1–5	52	16,61	47	14,55	99	15,57
6–10	36	11,5	35	10,84	71	11,16
11–15	36	11,5	35	10,84	71	11,16
16–20	27	8,63	49	15,17	76	11,95
21–25	26	8,31	27	8,35	53	8,33
26–30	16	5,11	27	8,35	43	6,76
31–35	25	7,99	17	5,26	42	6,6
36–40	22	7,03	23	7,12	45	7,08
41–45	25	7,99	24	7,43	49	7,7
46–50	9	2,88	11	3,41	20	3,15
51–55	16	5,11	8	2,48	24	3,77
56–60	7	2,24	6	1,86	13	2,05
Понад 60 років	6	1,91	4	1,24	10	1,57
Усього	313	100,0	323	100,0	636	100,0

*Складено за: [1, арк. 464–510].

Проаналізуємо віковий і статевий склад ремісників цеху кравців (див. табл. 3). У віковій структурі цеху переважали діти й підлітки. Частка дітей до 15 років складала 41 %; молоді віком від 16 до 25 років – 20 %. Осіб, старших 50 років, було менше 10 %. Кількість жінок становила – 323 особи (51 %), чоловіків – 313 осіб (49 %). Цех кравців був найчисельнішим – входило 636 осіб.

Другим за чисельністю був цех мідників, до складу якого входило 325 осіб, переважали жінки – 180 осіб (55 %). Найбільше жінок було у віковій категорії 26–30 років – 28 осіб (16 %), чоловіків – віком 31–35 – 26 осіб (18 %), тоді як у віковій категорії 56–60 років була одна особа чоловічої статі, а жіночої у віковій категорії понад 60 років – узагалі жодної [1, арк. 576–599].

У цеху пекарів і крупників осіб чоловічої та жіночої статі було майже порівно – 49 і 51 %, відповідно. У віковій структурі переважали діти до 15 років – 42 % та особи віком 26–35 років – 17 %. Цікаво, що серед жінок переважали особи віком 36–40 років – 15 %, а серед чоловіків зі стажем 1–5 років – 17 %.

Майже однаковими за чисельністю були цех позументників та сріблярів і цех шевців. До першого належало 237 осіб, до другого – 227. В обох цехах у статевій структурі переважали жінки: позументників та сріблярів – 134 особи (57 %), шевців – 125 осіб (55 %). У віковій структурі в обох цехах переважали діти та молодь. Відтак, у цеху позументників та сріблярів осіб до 15 років було 42 %, а в цеху шевців – 37 %; осіб 16–25 років – 20 і 22 %, відповідно. Цікавим є той факт, що в обох цехах чисельною є вікова категорія 36–40 років: позументників та сріблярів – 8,5 %, шевців – 11 %. Осіб віком 50 і більше років в обох цехах було по 5 % [1, арк. 510–557].

У статевому складі цеху шапочників та столярсько-бондарському цеху переважали чоловіки, хоча їх частка щодо жінок і не була значною – 51 % у першому та 50 % у другому. Вікова структура обох цехів є подібною також: переважали діти, підлітки та молодь. У цеху шапочників 14 % становили особи 11–15-річного віку, тоді як у столярсько-бондарському цеху таких осіб було лише 6 %. Натомість, у цьому цеху переважали діти до 5 років – 16 %, а в цеху шапочників таких нараховувалося 11 %. Менше 10 % осіб було у віці понад 50 років.

Найменшим за чисельністю був цех циркульників – 103 особи (див. табл. 4), у якому переважали жінки – 60 %, чоловіків було лише 40 %. У віковій структурі переважали особи віком 6–10 років та 21–25 років – по 15 %. Старожилів узагалі не було, адже це єдиний цех першої половини XIX ст., де не було осіб понад 60 років.

Проаналізуємо віковий склад чоловічого й жіночого населення окремо по вікових категоріях. У цеху кравців жінки переважали чоловіків у вікових категоріях від 16 до 20 років, від 26 до 30 років та від 45 до 50 років; у цеху мідників жінки склали переважну більшість в усіх вікових категоріях, за виключенням віку від 31 до 45 років.

Таблиця 4

Віковий і статевий склад цеху цирульників у 1834 р.

Вік (роки)	Чоловіки	%	Жінки	%	Усього осіб	%
До 1-го року	1	2,44	3	4,83	4	3,88
1–5	8	19,5	7	11,29	15	14,57
6–10	1	2,44	6	9,68	7	6,8
11–15	3	7,32	6	9,68	9	8,74
16–20	6	14,63	4	6,45	10	9,71
21–25	2	4,88	13	20,97	15	14,57
26–30	5	12,2	6	9,68	11	10,68
31–35	5	12,2	4	6,45	9	8,74
36–40	4	9,75	2	3,23	6	5,82
41–45	3	7,32	2	3,23	5	4,85
46–50	1	2,44	3	4,83	4	3,88
51–55	–	0	4	6,45	4	3,88
56–60	2	4,88	2	3,23	4	3,88
Понад 60 років	–	0	–	0	–	0
Усього	41	100	62	100	103	100

*Складено за: [1, арк. 565–576].

Серед цехової людності пекарів і крупників чоловіків та жінок в усіх вікових категоріях була майже однакова кількість, за винятком вікової категорії дітей до 5 років, де чоловіки (16,5 %) переважали над жінками (11 %) та вікової категорії молоді до 30 років, де жінки (14,5 %) переважали над чоловіками (1,7 %).

У цеху позументників та сріблярів жінки переважали в усіх вікових категоріях, за винятком двох: до 1 року, де чоловіків було 6 %, а жінок – 0,7 % та у віковій категорії понад 60 років, де чоловіків було 3 %, а жінок не було взагалі. Цікавим є той факт, що у вікових категоріях від 6 до 10 років та від 16 до 20 років жінки переважали чоловіків удвічі.

У шевському цеху чоловіки переважали у вікових категоріях від 6 до 10 років – 13,7 %, від 31 до 35 років – 6,8 осіб та від 51 до 55 років – 4,9 %. У віковій групі від 16 до 20 років жінок було в 3,5 раза більше ніж чоловіків. Цех шапочників відзначався переважною більшістю осіб жіночої статі, лише у вікових категоріях від 6 до 10 років чоловіків було 16,8 %, тоді як жінок – 8,2 % та від 31 до 35 років чоловіків було 9 %, а жінок – 2,7 %. У цеху цирульників чоловіки переважали у віковій групі від 36 до 40 років, жінки – від 11 до 15, від 21 до 25, від 46 до 50 та від 51 до 55 років. В усіх інших вікових категоріях осіб чоловічої та жіночої статі було порівно. Цікавим є віковий склад столярів та бондарів, де серед 14 вікових груп у половини з них переважають чоловіки.

Висновки. Отже, на 1834 р. у соціальній структурі Житомира домінували міщани, купці та ремісники, об'єднані в цехи. Це були ті категорії населення, наявність яких підтверджує, що населений пункт є містом.

Для всієї цехової людності характерно те, що в більшості цехових груп у статевій структурі переважали жінки над чоловіками. У віковій структурі цехових людей переважали діти й підлітки. Найбільшим за кількістю майстрів був цех кравців, а найменшим – цирульників.

Загалом вивчення таких мікрооб'єктів соціальної історії, яким є губернський центр Житомир, збагачує історичні дослідження по різних регіонах України.

Джерела та література

1. Державний архів Житомирської області, ф. 118, оп. 14, спр. 95.
2. Держархів Житомирської області, ф. 118, оп. 14, спр. 24.
3. Военно-статистическое обозрение Российской империи. – СПб. : Департамент Ген. Штата, 1850. – Т. 3, ч. 3 : Вольнская губерния. – 32 с.
4. Герман К. Статистическое исследование относительно Российской империи / К. Герман. – СПб. : Императ. акад. наук, 1819. – Ч. 1 : О народонаселении. – 325 с.
5. Кабузан В. М. Народонаселение России в XVIII – первой половине XIX в. (По материалам ревизий) / В. М. Кабузан. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 230 с.

6. Кабузан В. М. Изменения в размещении населения России в XVIII – первой половине XIX в. (По материалам ревизий) / В. М. Кабузан. – М. : Наука, 1971. – 190 с.
7. Кабузан В. М. Русские в мире. Динамика численности и расселения (1719–1889): Формирование этических и политических границ русского народа / В. М. Кабузан. – СПб. : Рус.-Балт. информ. центр «Блиц», 1996. – 349 с.
8. Кабузан В. М. Эмиграция и реэмиграция в России в XVIII – начале XX века / В. М. Кабузан. – М. : Наука, 1998. – 270 с.
9. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія. Виникнення. Історія. Розпад / Андреас Каппелер ; пер. з нім. Х. Назаркевич, наук. ред. М. Крикун. – Львів : Вид-во УКУ, 2005. – 344 с.
10. Карліна О. М. Соціальна й віково-статева структура населення Кременця в середині XIX ст. / Оксана Карліна // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Історичні науки. – Луцьк, 2012. – С. 16–22.
11. Карліна О. М. Стан розвитку ремесел і промислів у західних повітах Волинської губернії наприкінці XVIII ст. / Оксана Карліна // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Історичні науки. – Луцьк, 1998. – С. 42–45.
12. Крикун М. Г. Списки населення Житомирського повіту 1791 р. / М. Г. Крикун // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Історична. – 1984. – Вип. 20. – С. 41–47.
13. Крикун М. Населення домогосподарств у Житомирському повіті Київського воєводства 1791 року / М. Крикун // Україна модерна. – Львів, 2001. – Ч. 6. – С. 25–46.
14. Крикун М. Г. Природний рух населення на Правобережній Україні у VIII – на початку 90-х років XVIII ст. / М. Г. Крикун // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Історична. – 2002. – Вип. 37, ч. 2. – С. 62–72.
15. Миронов Б. Н. Русский город в 1740–1860-е годы: демографическое, социальное и экономическое развитие / Б. Н. Миронов. – Л. : Наука, 1990. – 272 с.
16. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX в.). Генезис личности, демократической семьи, гражданского общества и правового государства : в 2-х т. / Б. Н. Миронов. – СПб. : [б. и.], 1999. – Т. 1. – 548 с. ; Т. 2. – 566 с.
17. Обзорения состояния городов Российской империи в 1833 году. – СПб. : Тип. К. Крайя, 1834. – 80 с.

Мартынчук Светлана. Ремесленное население Житомира (по материалам ревизской переписи 1833 г.).

На основании анализа ревизской «сказки» 1833 г. охарактеризованы основные социальные состояния, на которые разделялись жители центра Волынской губернии. Установлено, что в составе населения Житомира преобладали мещане, цеховые ремесленники и купцы. На 1833 г. в городе было восемь цехов, объединявших 11 ремесленных специальностей. Среди цехового населения преобладали портные, сапожники, пекари, крупяники, медники, позументники и серебряники.

Многочисленным был цех портных – людей, занимавшихся пошивом одежды; наименьшим был цех цирюльников – людей, которые оказывали хирургическую помощь, лечили раны. Материалы переписи послужили основой для выявления и сравнения возрастной и половой структуры цеховых ремесленников. Выяснено, что среди цехового населения женщины преобладали мужчин, только среди бочкарей и столяров их количество было равным. В возрастной структуре цехового населения преобладали дети и подростки.

Ключевые слова: Волынская губерния, Житомир, ремесленники, ремесленный цех, возрастно-половая структура населения.

Martynchuk Svitlana. Vocational Population of Zhitomir (after Materials of Revision Census in 1833).

According to the analysis census «tales» in 1833 basic social conditions into which the residents of the center of Volyn province were divided, are characterized. It was established that tradesmen, artisans and merchants prevailed in the population of Zhitomir. In 1833, there were 8 workshops, bringing together 11 artisan specialties. Among the guild population tailors, shoemakers, bakers, cereals makers, cooper makers, silver makers prevailed. The most numerous was tailors shop – which engaged people in deep making; the smallest shop was the barbers who providing surgical care, and lealing wounds. Census data were used for identifying and comparing the age and sex structure of the craft artisans. It was found out that among women dominated but only among coopers and carpenters their number was equal. The children and teenagers predominated in the age structure of guild population.

Key words: Volyn province, Zhitomir, artisans, craft shop, age-sex structure of the population.

Стаття надійшла до редколегії
08.06.2013 р.